YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)

22 päivänä helmikuuta 2001 *

Yhdistetyissä asioissa C-52/99 ja C-53/99,

jotka Cour du travail de Liège (Belgia) on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäviksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevissa asioissa

Office national des pensions (ONP)

vastaan

Gioconda Camarotto (C-52/99) ja

Giuseppina Vignone (C-53/99)

ennakkoratkaisun sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71 (EYVL L 149, s. 2), sellaisena kuin se on muutettuna 30.4.1992 annetulla neuvoston asetuksella N:o 1248/92 (EYVL L 136, s. 7), 95 a artiklan tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. La Pergola sekä tuomarit D. A. O. Edward (esittelevä tuomari) ja P. Jann,

julkisasiamies: S. Alber,
kirjaaja: apulaiskirjaaja H. von Holstein,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Office national des pensions (ONP), asiamiehenään G. Perl,

— Camarotto ja Vignone, edustajanaan ammattiyhdistyksen edustaja D. Rossini,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään D. Gouloussis,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Office national des pensionsin (ONP), asiamiehenään J.-P. Lheureux, Camarotton ja Vignonen, edustajanaan D. Rossini, ja komission, asiamiehenään H. Michard, 11.5.2000 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 29.6.2000 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Cour du travail de Liège on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 2.2.1999 tekemillään kahdella päätöksellä, jotka ovat saapuneet yhteisöjen tuomioistuimeen 17.2.1999, EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla kaksi ennakkoratkaisukysymystä sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71 (EYVL L 149, s. 2), sellaisena kuin se on muutettuna 30.4.1992 annetulla neuvoston asetuksella N:o 1248/92 (EYVL L 136, s. 7; jäljempänä muutettu asetus N:o 1408/71), 95 a artiklan tulkinnasta.

2 Nämä kysymykset on esitetty kahdessa asiassa, joissa valittajana on Office national des pensions (jäljempänä ONP) ja vastapuolina yhtäältä Elso Sutto (jonka sijaan on hänen kuolemansa jälkeen tullut leski Gioconda Camarotto) ja toisaalta Giuseppina Vignone (Tammaron leski) ja jotka koskevat vanhuus- ja perhe-eläkkeen laskemista.

Asiassa sovellettavat yhteisön oikeussäännöt

3 Aluksi on kerrattava ne syyt, joiden vuoksi asetusta N:o 1408/71 muutettiin asetuksella N:o 1248/92.

4 Yhteisöjen tuomioistuin on oikeuskäytännössään (ks. mm. yhdistetyt asiat C-90/91 ja C-91/91, Di Crescenzo ja Casagrande, tuomio 11.6.1992, Kok. 1992, s. I-3851) katsonut, että työntekijällä on oikeus suurempaan määrään niistä etuuksista, jotka kuuluisivat hänelle yksinomaan kansallisen oikeuden nojalla, ja niistä, jotka kuuluisivat hänelle yhteisön oikeuden nojalla. Kun toimivaltainen laitos määrittelee yhteisön oikeuden mukaisen etuuden, sen ei ole otettava huomioon päällekkäisyyden estäviä kansallisia säännöksiä asetuksen N:o 1408/71 12 artiklan 2 kohdan mukaisesti, vaan sen on tarvittaessa korjattava maksettavan etuuden määrä kyseisen asetuksen 46 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun päällekkäisyyttä rajoittavan säännön mukaisesti.

5 Tämän oikeuskäytännön seurauksena asetuksen N:o 1408/71 46 artiklaa muutettiin asetuksella N:o 1248/92, joka tuli voimaan 1.6.1992, minkä jälkeen asianomaisella on oikeus saada kunkin jäsenvaltion toimivaltaiselta laitokselta korkein laskettu summa, jollei etuuksien vähentämiseksi, keskeyttämiseksi tai poistamiseksi annetun kansallisen lainsäädännön soveltamisesta muuta johdu.

6 Muutetun asetuksen N:o 1408/71 95 a artiklassa säädetään seuraavista asetuksen N:o 1248/92 soveltamista koskevista siirtymäsäännöksistä:

"1. Asetuksen (ETY) N:o 1248/92 nojalla ei saavuteta oikeuksia ajalta ennen 1 päivää kesäkuuta 1992.

2. Kaikki jäsenvaltion vakuutus- tai asumiskaudet, jotka ovat täyttyneet jäsenvaltion lainsäädännön mukaan ennen 1 päivää kesäkuuta 1992, otetaan huomioon määrättäessä asetuksen (ETY) N:o 1248/92 säännösten mukaisesti saavutettuja oikeuksia.

3. Jollei 1 kohdan säännöksistä muuta johdu, oikeus saavutetaan asetuksen (ETY) N:o 1248/92 mukaan, vaikka se liittyy tapahtumaan, joka on sattunut ennen 1 päivää kesäkuuta 1992.

4. Sellaisten henkilöiden oikeuksia, joille myönnettiin eläke ennen 1 päivää kesäkuuta 1992, voidaan asianosaisen hakemuksesta muuttaa ottaen huomioon asetuksen (ETY) N:o 1248/92 säännökset.

5. Jos 4 kohdassa tarkoitettu hakemus tehdään kahden vuoden kuluessa 1 päivästä kesäkuuta 1992, asetuksen (ETY) N:o 1248/92 mukaan saavutetut oikeudet tulevat voimaan siitä päivästä alkaen, eikä jäsenvaltion oikeuksien menettämistä tai rajoittamista koskevia säännöksiä sovelleta henkilöön, jonka etua asia koskee.

6. Jos 4 kohdassa tarkoitettu hakemus tehdään myöhemmin kuin kahden vuoden kuluttua 1 päivästä kesäkuuta 1992, oikeudet, joita ei ole lakkautettu tai jotka eivät ole aikaan sidottuja, tulevat voimaan sinä päivänä, jona hakemus tehtiin, jollei jäsenvaltion lainsäädännön asianomaiselle edullisemmista säännöksistä muuta johdu."

Kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevat oikeudenkäynnit

7 ONP antoi 23.11.1984 Suttolle tiedoksi päätöksen 234 034 Belgian frangin (BEF) suuruisen vanhuuseläkkeen myöntämisestä 37/45 pituisen vakuutusajan perusteella 1.3.1981 laskettuna sekä Italian toimivaltaisen eläkelaitoksen maksamasta 1 716 220 Italian liiran (ITL) suuruisesta eläkkeestä samana päivänä laskettuna (asia C-52/99).

8 ONP ilmoitti 30.1.1987 Vignonelle päätöksestä myöntää 251 894 BEF:n suuruinen perhe-eläke 27/30 pituisen vakuutusajan perusteella 1.12.1984 laskettuna sekä Italian toimivaltaisen eläkelaitoksen maksamasta 626 625 ITL:n suuruisesta eläkkeestä samana päivänä laskettuna (asia C-53/99).

9 Sutto ja Vignone nostivat kumpikin Tribunal du travail de Namurissa (Belgia) kanteen, jotta heidän belgialaista eläkettään muutettaisiin siten, että ensiksi mainitulle myönnettäisiin vähentämätöntä eläkettä 42/45 ja jälkimmäiselle 30/30 pituisen vakuutusajan perusteella.

10 Tribunal du travail de Namur katsoi 13.11.1986 päivätyssä tuomiossaan, että Sutton vanhuuseläke, joka maksetaan Belgian työntekijöiden eläkejärjestelmän nojalla, on laskettava 42/45 pituisen vakuutusajan perusteella.

11 Tribunal du travail de Namur katsoi 14.5.1987 päivätyssä tuomiossaan, että Vignonelle oli maksettava perhe-eläkettä vähentämättömän vakuutusajan perusteella, eli 30/30 suuruista eläkettä Belgian työntekijöiden eläkejärjestelmän nojalla.

12 ONP valitti näistä tuomioista 23.4. ja 7.12.1987 päivätyillä valituskirjelmillään ennakkoratkaisupyynnön esittäneeseen tuomioistuimeen. Koska asiat koskivat ennen kaikkea päällekkäisyyden estävien kansallisten säännösten soveltamista, oikeudenkäyntiä lykättiin odotettaessa muiden "pilottitapausten" ratkaisua joko Cour de cassationissa (Belgia) tai Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa. Sutto kuoli sinä aikana, kun oikeudenkäyntiä oli lykätty.

13 Kun asetusta N:o 1408/71 oli muutettu asetuksella N:o 1248/92 ja molempien asioiden käsittelyä oli vielä lykätty, ONP lähetti 22.9.1994 asianajajalleen kir-

jeen. Tässä kirjeessä oli molempia eläkkeitä koskevat laskelmat, jotka perustuivat 1.6.1992 sovellettaviin säännöksiin ja joiden loppusummat olivat Camarottolle ja Vignonelle aikaisempia laskelmia edullisemmat. Viimeksi mainittujen ammattiyhdistyksen edustajalle toimitettiin kirjeestä jäljennös. ONP ei kuitenkaan kiinnittänyt asianomaisten huomiota siihen, että sen mukaan sille oli toimitettava muutoshakemus kahden vuoden kuluessa 1.6.1992 lukien, jotta asetusta N:o 1248/92 voitaisiin soveltaa ja jotta pääasiassa kyseessä olevia eläkelaskelmia voitaisiin muuttaa kyseisestä päivästä lukien.

14 Camarotto ja Vignone väittävät, että heitä on johdettu kyseisellä kirjeellä harhaan, sillä se toimitettiin heille vasta 16.11.1995. He eivät myöskään ole uskoneet, että pääasiassa kyseessä olevista eläkelaskelmista olisi ollut tarpeen hakea muutosta, koska he olivat nostaneet asiasta kanteen belgialaisessa tuomioistuimessa.

15 Camarotto ja Vignone väittävät lisäksi, että heillä oli tarkoitus oikeudenkäynnin jatkuessa lykkäyksen jälkeen vedota Belgian oikeudenkäyntilain 807 ja 808 §:n mukaisesti ennakkoratkaisupyynnön esittäneessä tuomioistuimessa siihen, että asetusta N:o 1408/71 oli muutettu, mistä syystä he saattoivat vaatia suurempaa eläkettä.

16 Tammikuussa 1996 molempien pääasioiden käsittelyä päätettiin jatkaa Cour du travail de Liègessä. ONP väitti tuolloin esittämissään huomautuksissa muutetun asetuksen N:o 1408/71 95 a artiklan nojalla, ettei sillä ole velvollisuutta korottaa Camarotton ja Vignonen eläkkeitä taannehtivasti 1.6.1992 lähtien, jolleivät he hae siltä muutosta hallinnollisessa menettelyssä.

17 Camarotto esitti 12.11.1997 ja Vignone 13.11.1997 ONP:lle vaatimukset, joihin he vetosivat Belgian oikeudenkäyntilain 807 §:n mukaisesti tuomioistuimessa.

ONP oli valmis hyväksymään eläkkeiden korostukset vasta 1.12.1997 lukien. ONP ei kuitenkaan vireillä olevien oikeudenkäyntien vuoksi maksanut kumpaakaan eläkettä 1.6.1992 lukien.

18 Kummassakaan pääasiassa kyseessä olevien eläkkeiden määrää ei siis ole riitautettu ajanjaksoina ennen 1.6.1992 ja 30.11.1997 jälkeen. Ottaakseen kantaa 1.6.1992 ja 30.11.1997 välistä ajanjaksoa koskeviin eläkeoikeuksiin Cour du travail de Liège on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Koskeeko asetuksen N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna asetuksella N:o 1248/92, 95 a artikla, joka sisältää asetuksen N:o 1248/92 soveltamista koskevat siirtymäsäännökset, ainoastaan eläkkeensaajia, joiden osalta eläkkeen myöntämispäätös oli lainvoimainen muutoksen tullessa voimaan, vai koskeeko se myös eläkkeensaajia, jotka ennen uudella asetuksella toteutettujen muutosten voimaantuloa olivat jo nostaneet kanteen kansallisessa tuomioistuimessa saadakseen eläkeoikeuden vastustamalla päällekkäisyyden estävien kansallisten säännösten soveltamista ja joiden kannetta ei uusien säännösten voimaantullessa vielä ollut ratkaistu lainvoimaisesti?

2) Jos kyseistä 95 a artiklaa sovelletaan kaikkiin eläkkeensaajiin erotuksetta, onko artiklan 4 kohdassa tarkoitettu hakemus tehtävä toimivaltaiselle sosiaaliturvalaitokselle kansallisessa lainsäädännössä muutoshakemukselta edellytetyssä muodossa vai voidaanko se esittää sovellettavia menettelysääntöjä noudattaen tuomioistuimessa, jonka ratkaistavaksi riita-asia on saatettu, ja onko myös tällaisessa tapauksessa noudatettava edellä mainitun artiklan 5 ja 6 kohdassa tarkoitettua kahden vuoden määräaikaa?"

19 Yhteisöjen tuomioistuimen presidentin 10.3.1999 antamalla määräyksellä asiat C-52/99 ja C-53/99 yhdistettiin työjärjestyksen 43 artiklan mukaisesti kirjallista ja suullista käsittelyä sekä tuomion antamista varten.

Ennakkoratkaisukysymykset

20 Kansallisen tuomioistuimen esittämiin kahteen kysymykseen liittyy kolme ongelmaa, jotka koskevat

— päivää, jona muutetun asetuksen N:o 1408/71 95 a artiklan siirtymäsäännösten mukaiset muutosta koskevat oikeudet syntyvät (ensimmäinen kysymys)

— muutoshakemukseen sovellettavia menettelysääntöjä (toisen kysymyksen ensimmäinen osa)

— mahdollisuutta tehdä muutoshakemus muutetun asetuksen N:o 1408/71 95 a artiklan 5 ja 6 kohdassa tarkoitettua kahden vuoden määräaikaa pidemmälle ulottuvin taannehtivin oikeusvaikutuksin (toisen kysymyksen toinen osa).

21 Aluksi on todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan asiaa koskevan yhteisön sääntelyn puuttuessa kunkin jäsenvaltion on kansallisessa oikeusjärjestyksessä osoitettava toimivaltaiset tuomioistuimet ja vahvistettava oikeus-

suojakeinoja koskevat menettelysäännöt, joilla turvataan yhteisön oikeuden välittömään oikeusvaikutukseen perustuvat yksityisten oikeudet; nämä säännöt eivät kuitenkaan saa olla epäedullisempia kuin ne säännöt, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion kansalliseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia (vastaavuusperiaate), eikä niillä saa tehdä yhteisön oikeusjärjestyksessä tunnustettujen oikeuksien käyttämistä käytännössä mahdottomaksi (tehokkuusperiaate) (ks. viimeksi asia C-78/98, Preston ym., tuomio 16.5.2000, Kok. 2000, s. I-3201, 31 kohta).

Ensimmäinen kysymys

22 Ensimmäisellä kysymyksellään kansallinen tuomioistuin pyrkii ennen kaikkea selvittämään, sovelletaanko muutetun asetuksen N:o 1408/71 95 a artiklan siirtymäsäännöksiä yksinomaan niihin eläkkeensaajiin, joiden eläkepäätös oli tullut 1.6.1992 mennessä lainvoimaiseksi, vai sovelletaanko näitä säännöksiä myös henkilöihin, jotka olivat kyseiseen päivämäärään mennessä nostaneet kansallisessa tuomioistuimessa kanteen, jossa he vaativat eläkeoikeuksiensa vahvistamista vastustamalla päällekkäisyyden estävien kansallisten säännösten soveltamista ja jota ei vielä ole ratkaistu lainvoimaisella päätöksellä.

23 ONP väittää, että muutetun asetuksen N:o 1408/71 95 a artiklassa edellytetään kaikkien niiden henkilöiden, joiden eläke on jo "myönnetty", esittävän muutoshakemuksen, jolloin tältä osin on merkityksetöntä, onko myöntämistä koskeva hallintopäätös lainvoimainen vai ei.

24 Yhteisöjen tuomioistuin on jo tarkastellut muutetun asetuksen N:o 1408/71 95 a artiklaa asiassa C-307/96, Baldone, 25.9.1997 antamassaan tuomiossa (Kok. 1997, s. I-5123). Yhteisöjen tuomioistuin katsoi kyseisen tuomion 11, 12 ja 13 kohdassa, että kun työkyvyttömyysetuus on myönnetty ennen asetuksen

N:o 1248/92 voimaantuloa, muutetun asetuksen N:o 1408/71 95 a artiklan 1—3 kohtaa ei sovelleta. Sitä vastoin tällaisiin tilanteisiin sovelletaan kyseisen artiklan 4—6 kohtaa. Kun jäsenvaltion toimivaltaiset viranomaiset muutosasetuksen voimaantultua laskevat etuuden uudelleen ja oikaisevat maksettavaa määrää, koska se on laskettu virheellisesti, se ei luo uutta oikeutta, vaan sen vaikutuksena on ainoastaan sellaisen etuuden määrän oikea määrittäminen, jota koskeva oikeus on saavutettu aikaisemmin.

25 Tästä seuraa, että muutetun asetuksen N:o 1408/71 95 a artiklaa ei sovelleta pelkästään tilanteissa, joissa lainvoimainen eläkepäätös on tehty ennen 1.6.1992, vaan myös tapauksissa, joissa ennen tuota päivämäärää kansallisessa tuomioistuimessa on nostettu kanne, vaikka kannetta ei olisi vielä ratkaistu lainvoimaisella päätöksellä 1.6.1992. Jos näin ei olisi, asianomaisilla ei todellisuudessa olisi mahdollisuutta vastustaa päällekkäisyyden estävien kansallisten säännösten soveltamista, mikä olisi vastoin asetuksen N:o 1248/92 tarkoitusta.

26 Ensimmäiseen kysymykseen on näin ollen vastattava, että muutetun asetuksen N:o 1408/71 95 a artiklaa, joka sisältää asetuksen N:o 1248/92 soveltamista koskevat siirtymäsäännökset, sovelletaan eläkkeensaajiin, jotka olivat nostaneet ennen viimeksi mainitulla asetuksella tehtyjä muutoksia kansallisessa tuomioistuimessa kanteen, jossa he vaativat eläkeoikeutta vastustamalla päällekkäisyyden estävien kansallisten säännösten soveltamista ja jota ei ollut vielä uusien säännösten voimaantullessa ratkaistu lainvoimaisella päätöksellä.

Toinen kysymys

27 Toisen kysymyksen toisella osalla, jota on tutkittava ensiksi, kansallinen tuomioistuin pyrkii selvittämään, estääkö muutetun asetuksen N:o 1408/71

95 a artikla sellaisen kansallisen oikeuden säännöksen soveltamisen, jonka perusteella muutoshakemus voitaisiin esittää kyseisessä artiklassa asetetun kahden vuoden määräajan jälkeen.

28 Yhteisöjen tuomioistuin on vakiintuneessa oikeuskäytännössään todennut, että yhteisön oikeuden mukaista on se, että oikeussuojakeinojen käyttämiselle asetetaan kohtuulliset määräajat, joilla edistetään oikeusvarmuutta (ks. asia 33/76, Rewe, tuomio 16.12.1976, Kok. 1976, s. 1989, 5 kohta; Kok. Ep. VII, s. 373; asia 45/76, Comet, tuomio 16.12.1976, Kok. 1976, s. 2043, 17 ja 18 kohta ja asia 61/79, Denkavit italiana, tuomio 27.3.1980, Kok. 1980, s. 1205, 23 kohta; Kok. Ep. V, s. 149).

29 Muutetun asetuksen N:o 1408/71 95 a artiklan 5 kohdassa asetetaan muutoshakemuksen esittämiselle kahden vuoden määräaika. Muutetun asetuksen N:o 1408/71 95 a artiklan 6 kohdassa, jossa tunnustetaan "jäsenvaltion lainsäädännön asianomaiselle edullisempien säännösten" mahdollinen olemassaolo, kuitenkin varataan nimenomaisesti jäsenvaltioille mahdollisuus antaa asianomaisten tehdä muutoshakemus kahden vuoden määräajan päätyttyä ilman, että he välttämättä menettäisivät oikeuksiaan tai että ne vanhenisivat.

30 Edellä esitetystä seuraa, että yhteisön oikeus ei estä kahden vuoden määräajan soveltamista, kunhan sen kansalliset soveltamissäännökset ovat vastaavuusperiaatteen mukaisia eikä niillä tehdä muutoksen hakemista käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi.

31 Jos kansallinen lainsäätäjä vahvistaa yli kahden vuoden pituisen määräajan vastaavien kansallisten vaatimusten esittämiselle, kansallisen tuomioistuimen on

varmistettava, että yhteisön oikeuteen perustuvia hakemuksia kohdellaan yhtä hyvin. Tämä yhdenvertaisuus koskee myös kansallisessa oikeudessa mahdollisesti tunnustettua taannehtivaa vaikutusta.

32 Toisen kysymyksen ensimmäisellä osalla pyritään selvittämään siinä tapauksessa, että muutetun asetuksen N:o 1408/71 95 a artiklassa säädettyä kahden vuoden vanhentumisaikaa on sovellettava ja että sen soveltamissäännökset ovat edellä mainittujen vaatimusten mukaisia, onko yhteisön oikeus esteenä sille, että kansallisessa oikeudessa asianomaisen edellytetään tekevän kahden vuoden määräajassa nimenomaisen muutoshakemuksen joko sosiaaliturvalaitoksessa tai toimivaltaisessa tuomioistuimessa.

33 Muutetun asetuksen N:o 1408/71 95 a artiklan 4 kohdan sekä sanamuodosta että rakenteesta ilmenee, että asetuksen N:o 1248/92 säännösten soveltaminen ennen 1.6.1992 saatuihin eläkeoikeuksiin edellyttää asianomaisen nimenomaista hakemusta (ks. em. asia Baldone, tuomion 16 kohta).

34 Vaikka muutoshakemuksen tekemisestä tulee tällä tavoin ennakkoedellytys sille, että muutosta koskeva menettely voi alkaa, muutetun asetuksen N:o 1408/71 95 a artikla ei sisällä minkäänlaisia ohjeita tämän hakemuksen muodosta.

35 Kansallisen tuomioistuimen on näin ollen ratkaistava ensinnäkin, edellyttääkö kansallinen oikeus asianomaisen esittävän jo vireille saatetun ja mahdollisesti lykätyn oikeudenkäynnin lisäksi toimivaltaiselle sosiaaliturvalaitokselle hallinnollisessa menettelyssä käsiteltävän hakemuksen. Myönteisessä tapauksessa sen on tämän jälkeen tutkittava, ettei tällaisella vaatimuksella tehdä asianomaisella

olevien yhteisön oikeuden mukaisten oikeuksien käyttämistä käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi.

36 Pääasioiden olosuhteissa kansallisen tuomioistuimen pitäisi ottaa huomioon, että yhteisöjen tuomioistuimelle annettujen tietojen mukaan hallinnollinen laitos ei ole velvollinen ilmoittamaan asianomaiselle tämän oikeudesta hakea muutosta ja että useimmissa tapauksissa tätä henkilöä ei avusta asianajaja tai oikeudellinen neuvonantaja.

37 Vaikka oletettaisiin, että hakemuksen esittäminen toimivaltaiselle hallinnolliselle laitokselle ei olisi tarpeen, kansallisen tuomioistuimen on toiseksi harkittava, onko perusteltua vaatia, että asianomainen säädetyssä määräajassa pyytää jatkamaan siihen asti lykättynä ollutta menettelyä, jotta muutoshakemus voitaisiin esittää toimivaltaiselle tuomioistuimelle.

38 ONP väittää, että tuomioistuimelle tehtävä muutoshakemus on joka tapauksessa esitettävä sovellettavia menettelysääntöjä noudattaen, esimerkiksi kanteessa, kirjelmässä tai vaatimuksissa. Koska oikeudenkäyntiä jatkettiin vasta 12. ja 13.11.1997, ONP on voinut päättää Camarotton ja Vignonen eläkkeiden korottamisesta vasta näiden muutoshakemusten tosiasiallista jättöpäivää seuraavasta kuukaudesta eli 1.12.1997 alkaen.

39 Camarotto ja Vignone väittävät sitä vastoin Belgian oikeudenkäyntilain 807 ja 808 §:ään vedoten, että asianomaiset voivat laajentaa tai muuttaa kannettaan, jotta kaikki oikeudenkäyntimenettelyn aikana esiin tulevat tosiseikat ja oikeudelliset seikat voitaisiin ottaa huomioon, mikäli ne ovat omiaan laajentamaan vakuutetun oikeuksia. Näiden säännösten mukaan belgialaisen tuomioistuimen

olisi sovellettava eläkelaskelmiin 1.6.1992 voimaantulleita säännöksiä, ja se voisi näin ollen soveltaa niitä taannehtivasti muutoshakemukseen.

40 Koska kansallinen tuomioistuin on yksin toimivaltainen tulkitsemaan ja soveltamaan Belgian oikeudenkäyntilain 807 ja 808 §:ää, sen on ratkaistava, voivatko Camarotton ja Vignonen kaltaisessa tilanteessa olevat henkilöt turvautua kyseisissä pykälissä säädettyyn menettelyyn. Jos näin on, kansallisen tuomioistuimen on vastaavuusperiaatteen noudattamiseksi sallittava kyseiseen menettelyyn turvautuminen samoin edellytyksin yhteisön oikeuteen perustuvien kanteiden ja vastaavien kansalliseen oikeuteen perustuvien kanteiden osalta. Kansallisella menettelyllä ei saa myöskään tehdä yhteisön oikeusjärjestyksessä taattujen oikeuksien käyttämistä käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi.

41 Kansallisen tuomioistuimen on niin ikään ratkaistava, voidaanko ONP:n sallia vetoavan siihen, että Camarotto ja Vignone ovat toimittaneet vaatimuksensa liian myöhään, jotta se voisi kieltäytyä tarkistamasta heidän eläkkeitään 1.6.1992 alkaen, kun otetaan huomioon, ettei se ole ilmoittanut heille ennen kahden vuoden määräajan päättymistä, että sen mielestä muutoshakemuksen toimittaminen oli tarpeen.

42 Näin ollen toiseen ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava, että kansallisen tuomioistuimen on ensinnäkin tutkittava, edellytetäänkö kansallisessa lainsäädännössä muutoshakemuksen esittämistä joko toimivaltaiselle sosiaaliturvalaitokselle säädetyssä määräajassa vaadittuja muotomääräyksiä noudattaen tai tuomioistuimelle itselleen sovellettavien menettelysääntöjen mukaisesti. Toiseksi tämän tuomioistuimen on tarkistettava, etteivät nämä vaatimukset ole epäedullisempia kuin kansallisen oikeusjärjestyksen mukaisia vastaavia tilanteita koskevat vaatimukset ja ettei niillä tehdä muutetun asetuksen N:o 1408/71 mukaisten oikeuksien käyttämistä käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi.

Oikeudenkäyntikulut

43 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneelle komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevien asioiden käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto)

on ratkaissut Cour du travail de Liègen 2.2.1999 tekemillään päätöksillä esittämät kysymykset seuraavasti:

1) **Sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna 30.4.1992 annetulla neuvoston asetuksella N:o 1248/92, 95 a artiklaa, joka sisältää asetuksen N:o 1248/92 soveltamista koskevat siirtymäsäännökset, sovelletaan eläkkeensaajiin, jotka olivat nostaneet ennen viimeksi mainitulla asetuksella tehtyjä muutoksia kansallisessa tuomioistuimessa kanteen, jossa he vaativat**

eläkeoikeutta vastustamalla päällekkäisyyden estävien kansallisten säännösten soveltamista ja jota ei ollut vielä uusien säännösten voimaantullessa ratkaistu lainvoimaisella päätöksellä.

2) Kansallisen tuomioistuimen on ensinnäkin tutkittava, edellytetäänkö kansallisessa lainsäädännössä muutoshakemuksen esittämistä joko toimivaltaiselle sosiaaliturvalaitokselle säädetyssä määräajassa vaadittuja muotomääräyksiä noudattaen tai tuomioistuimelle itselleen sovellettavien menettelysääntöjen mukaisesti. Toiseksi tämän tuomioistuimen on tarkistettava, etteivät nämä vaatimukset ole epäedullisempia kuin kansallisen oikeusjärjestyksen mukaisia vastaavia tilanteita koskevat vaatimukset ja ettei niillä tehdä asetuksen N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna asetuksella N:o 1248/92, mukaisten oikeuksien käyttämistä käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi.

La Pergola Edward Jann

Julistettiin Luxemburgissa 22 päivänä helmikuuta 2001.

R. Grass

kirjaaja

A. La Pergola

viidennen jaoston puheenjohtaja